

دیگر بین مطور طلا اندازی - صفحه ۱۳ تماماً متن بوقه ~~مطور~~ رب --- سب
میناسازی - سه سرلوح مزدوج مذهب مرصع عالی و شش سرگه‌بصل مذهب
مرصع که در کتیبه آنها آنها عنوان هر قسمت برخی نوشته شده است
۱۸۴ صفحه ۲ هر صفحه ۱۳ سطر ، هر سطر یک بیت ۵ سیلیبتر -
خط نستعلیق نیم دو دانگ خوش - بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن
۱۳) (شماره ۴ - ۲۰)

تقسیمات مانند نسخه پیش

آغاز و پایان متن : مانند نسخه پیش

سیرزا ابوالفضل ساوجی در پشت صفحه آخر بخط خود تصدیق
کرده است که نسخه بخط سیرزا رضی تبریزی است .
سال ۱۲۹۵ سید فتح الله مستوفی کتاب را تقدیم مظفرالدین
شاه هنگام ولیعهدی او کرده است .

(۶۹۴)

دیوان

فدا (سیرزا سید سعید اردستانی اصفهانی)

(م . ۱۲۴۳)

باندازه . ۱۴ x ۲۳۶ - جلد متوای روغنی عالی بوم مسکی
تاخته و شکوفه نغانی ، حاشیه بوم آلبالوئی گل ریزه ، اندرون بوم
مرخ بونه سوسن نغانی ، حاشیه بوم مسکی مذهب - کاغذ برمه
شکری جدول و کمنه زرین و تمامی صفحات بین مصراعها نسجه حلکاری
و دنباله هر قطعه سر دو لوح کوچک مذهب سفش - نخسین بست
هر قطعه و هر جا نام ناصرالدین شاه است بشکر ف یا لاجورد نوشته
و اطراف آن طلا اندازست - نک سرلوح مزدوج مذهب مرصع عالی

که در کتیبه آن روی متن زر « بسمله » نوشته شده است. - ۸۰ صفحه
هر صفحه ۱۱ سطر ، هر سطر یک بیت ۸۳ میلیمتر - خط نستعلیق
کتابت جلی عالی - بدون رقم و تاریخ تحریر و با احتمال قوی بخط میرزا
محمد حسین کاتب السلطان شیرازی (قرن ۱۳) و از بهترین کتابت‌های
او. (شماره ۴۷۷۱)

نسخه مشتمل است بر قصاید و غزلیات که تقریباً بطور عموم
در مدح یا بنام ناصرالدین شاه و قطعات استقبال یکی از اشعار سعدی
است که آن بیت را بشنگرف و لاجورد در صورت هر قصیده یا غزل
نوشته‌اند.

آغاز :

« اول دفتر بنام ایزد دانا   صانع و پروردگار وحی و توانا
« فاتحه نامه نام خالی والا   کتاب بخش احمد و علی شه و سولا »

پایان

« دل بطاعت بد و سر بیره شاه سنیار

نا گران سنگ بر آئی و سپکبار آئی »

انتهای از کتابخانه اندرون.

(۶۷۲)

مشوی عرفانی (۹)

میرزا محمد منشی کوزه کنانی

(قرن ۱۳)

باندازه ۱۸۰ × ۲۸۵ - جلد مقوای روغنی عالی بوم طلائی

گل و بوته نقاشی ، حاشیه بوم سرخ گل ریزه ، اندرون بوم سرخ گل

و بوته مذهب ، حاشیه باریک مشکی مذهب - صفحه ، متن و حاشیه کاغذ متن قطعه اصفهانی آبی ، حاشیه الوان - متن صفحه ها زرقشان خبار و بعضی بوته اندازی منقش - سرسخها مذهب و عنوانها بزر نوشته شده - حاشیه ها تماماً حلکاری عالی - دو صفحه اول بوته اندازی مذهب سرصح عالی - هر جا در متن نام شاه است بزر نوشته شده - یک سر لوح مزدوج مذهب سرصح عالی که در کتیبه آن روی متن لاجورد بوته اندازی « بسمله » نوشته شده - دو صفحه پیش از متن ، متن و حاشیه در متن مذهب منقش در دو تریج و سرتریج زمینه لاجورد بوته اندازی بزر نوشته شده است :

« بسم الله العزيز . در سالی که مواکب جهانگشا از مستقر خلافت کبری بعزم تشبیه متمردين خوارزم و افغانه هرات و اویماقات هزاره و نکه بسرحادات خراسان نهضت فرما و این بنده درگاه عالمیان بنام محمد منشی کوزه کنانی از رکاب اقدس مأمور بخدمتی در یزد و اصفهان بود ، ابن مثنوی در عرض هیجده روز بمعرض عرض رسید و هو السلطان الاعظم و منک الملوك عالم مالک رقاب امم سلطان الخافقین السلطان فتحعلی شاه روح العالمین فذاه ، و حاشیه این دو صفحه بوته اندازی مذهب میناسازی عالی است - ۷۳ صفحه ، هر صفحه ۹ سطر ، هر سطر یک بیت ۱۰۳ . ۱ سلیمتر و یک صفحه بیاض - خط نستعلیق نیم دو دانگ عالی - بدون روم و ناربخ تحریر (قرن ۱۳) نباید نسخه بخط ناظم مثنوی باشد . شماره ندارد

نام و عنوان ابن مثنوی اسنوار و شیوا نصریح نشده ولی مطلب آن مسائل عرفانی است .

آغاز :

« ای دل شوریده سیدائی مکن بیس از این آشوب و رسوائی مکن

پایان :

« تا بدانی اززیاتها سود خویش بازنشناسی زید بهبود خویش »
بسال ۱۲۸۲ ازعرض ناصرالدین شاه گذشته و درحاشیه صفحه
دوم مهر او هست .

(۶۷۳)

خاور (حیدر قلی میرزا ابن فتحعلیشاه قاجار)

(ت . ۱۲۱۴)

باندازه ۱۶۵ x ۲۶۵ - جلد مقوای روغنی عالی بوم زرد گل
و پرنده و پروانه نقاشی ، حاشیه بوم عنابی بوته مذهب ، اندرون بوم
سرخ بوته مذهب ترنج دورنما نقاشی . حاشیه بوم مشکی مذهب -
کاغذ قطعه ترمه جدول و گمند زرین در هر صفحه یک لچکی حلکاری
و مواضع بیاض غالباً حلکاری - عنوانها سرخی - دو صفحه اول
و دو صفحه آخر ستویات ، متن و حاشیه بین سطور طلاندازی حاشیه
بوته اندازی مذهب مرصع عالی - چهار سر لوح مزدوج مذهب مرصع
عالی - ۲۹۹ صفحه ، هر صفحه ۱۵ سطر ، هر سطر یک بیت ۸۷
میلیمتر - در متن بعلاوه یاستثنای معدودی بقیه صفحات در حاشیه هر
یک ۱۳ بیت در ۲۶ مصراع - خط متن نستعلیق کتابت جلی خوش
و حاشیه شکسته نستعلیق کتابت خوش - رقم محمد صادق گلپایگانی
تاریخ تحریر ۱۲۳۵ - ۱۲۳۷ . (شماره ۳۰۸)

نسخه بسیار مشوش است ولی بنظر نمیرسد جزاینکه ناتمام
مانده است سقطی داشته باشد یک مقدمه بشور که انشاء دیگری جز

ناظم و مصدر بنام فتحعلیشاه است و تاریخ بسال ۱۲۳۸ دارد باول دیوان افزوده شده است -

علاوه بر مقدمه دیوان مشتمل است بر :

مراثی - غزلیات - قصاید - رباعیات - مربعات - مخمسات -

مثنویات -

آغاز مقدمه :

« ترصیح هر سخن سخن از سپاس خداوندیست ... ریخته کلک جوار سلک دره التاج آکلیل سلطنت . مذک زاده عادل اعظم المتخلص بخاور ... اکنون که سنه ثمان و نشین و مائتین ۱۲۳۸ بعد الف است نقاب از رخ بردگیانش گشاده و صیت حسن و جمالش در السنه افواه افاده ..... »

آغاز متن دیوان :

« دلم از سوز عشق پر شرراست وین عجب دائم ز دیده تراست »

بایان مقطعات :

« کتبه العبد الداعی و داء الدولة الزاعرة الباهرة محمد صادق الکلپایگانی فی ۱۲۳۵ » (و در حاشیه عمین صفحه) : حرره العبد الالف محمد صادق الکلپایگانی المتخلص به معروف فی دار الخلافه صانها الله عن آلفه سنه ۱۱۲۷ . »

بایان کتاب :

« از فرقت رویت ای نسیم سحری خون غنچه نام کفیه خون سمد دل من بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذسته و سنه صفحه اول

مهر او هست

محمود (محمود میرزا ابن فتحعلیشاه)

(قرن ۱۳)

باندازه ۱۵۰ × ۲۴۵ - جلد مقوای روغنی خوش، متن وحاشیه
 بوم سبزماشی گل و بوته نقاشی؛ اندرون بوم سرخ بوته ترگس نقاشی
 حاشیه باریک مشکی مذهب - کاغذترمه جدول و کمتدزین - عنوانها
 در سرسخنهای مرصع بسرخ روی متن رز - دو صفحه اول و دو صفحه
 آغاز قصاید بین سطور طلا اندازی بحر - سه سر لوح مزدوج و دوسر
 فصل مذهب مرصع خوش - نام فتحعلیشاه همه جا در متن بزر - ۳۲۰
 صفحه، هر صفحه ۵ سطر ۱ هر سطر یک بیت ۸۶ میلیتر - خط
 نستعلیق کتابت متوسط - رقم محمود اشرقی متخلص بجا کر - تاریخ
 تحریر سال ۱۲۳۶ . (شماره ۶۷۲)

نسخه صدر است بیک مقدمه مشهور انشاء محمود اشرقی
 متخلص بجا کر و یک قصیده سروده هم او که مأسر تدوین دیوان
 بوده است و خود مشتمل است بر: قصاید - مقطعات - رباعیات - غزلیات
 (مرتب) - مرثی مضمون به «بکی العیون» یک مثنوی در شکایت
 از گردون .

آغاز مقدمه :

« مطلع کلام غزل سرایان دیوان فصاحت ... از آنجائیکه .
 شاهزاده آزاده اکرم اعظم محمود میرزا ... با مشاغل مرزیانی و
 دادستانی در اوقاتی که بجهت انتظام سهام برخی از ولایات عراق عجم
 محروم از التزام رکاب پادشاه ذیجاه ... فتحعلی شاه قاجار

مانده بجهت رفع سپاه غموم و جیش هموم تو سن فکر را در سیران بلاغت
 گستری بجولان آورده بغزلهای عاشقانه و ابیات عارفانه می پرداخت
 و باین چاکر عقیدت مند محمود اشرفی مستخلص بچاکر که پرورده
 نعمت این خاندان خلافت بنیان و کمین سحر دیوان قضائشان است
 حکم واجب الاذعان بعز نقاذ مقرون گشت که با اجتماع نتایج افکار
 غرایب آثار و بانتظام در آری آبدار پرداخته مدون سازد؛ امثالاً لامره
 الوالد مرتب ساخت .»

و در پایان قصیده تاریخ تدوین دیوان را چنین آورده است :
 « خواستم تاریخ او را چاکر از پیر خرد
 گفت در تاریخ او گو (رشک جنات برین)»

آغاز دیوان

« رسید عید و شهتشه زطالع میمون
 رساند نوبت شادی بگنبد گردون »

پایان دیوان :

« یارب از تخت شهی گیرد نوی
 تا قیامت این اساس خسروی »
 بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و در بالای صفحه
 اول مهر او هست .

(۶۷۵)

دیوان

دارا (عبدالله میرزا ابن فتحعلیشاه قاجار)

(۱۲۷۰ . . .)

باندازه ۲۰۰ x ۲۹۵ - جلد مقوای روغنی متوسط ریخته بود
 زیتونی زرک تریج و سرتریج و گوشه گل و بوقه نقاشی ، انرون سرخ

بوته گل ترگس نقاشی - کاغذ فستقی جدول اکلیلی - یک سرلوح
اکلیلی مبتذل - عنوانها بسرخ - ۲۵۴ صفحه، هر صفحه ۱۹ سطر
یک بیت ۱۲۵ میلیمتر در متن و در بعضی صفحات زیر اشعاری افزوده
شده است - خط نستعلیق نیم دو دانگ متوسط - بدون رقم و شاید بخط
ناظم - بدون تاریخ تحریر (قرن ۱۳) (شماره ۳۱۴)
نسخه مشتمل است بر :

قصاید (مرتب - غزلیات (مرتب) - یک مخمس (تخیلیس
غزل : مزرع سبز و فلک دیدم و . . . حافظ) - مقطعات - رباعیات -
فردیات - سرائی و نوحه سرائی حضرت سیدالشهدا آل و تبار آن حضرت
(که چندین نوحه بزبان ترکی است)
آغاز :

« ای نام تو بخشنده بخشنده جانها
ای خالق سبحان و خداوند توانا »

بابان :

« دارا ز دیده خون دل ارببارد عجب مدار
دارد بخلد فاطمه باحوربان فغان و زار
ای وای از جنای روزگار
بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و بالای صفحه اول
مهر او هست .

(۶۷۶)

کلیات

صاحب (صاحب دیوان میرزا محمد تقی بن

میرزا زکی علی آبادی

(م . ۱۲۵۶)

باندازه ۱۵۰ x ۲۶۰ - جلد روغنی خوش بوم کشفی گل و یونه

نقاشی ، دو حاشیه باریک بوم شکی مذهب ، اندرون بوم سرخ بوته گل زرگس و شکوفه - کاغذ ترمه جدول و کمند زرین - عنوانها پسرخی دو صفحه اول جدول دندان موشی مذهب - نه سر لوح مذهب منقش متوسط - ۳۴۱ صفحه ، هر صفحه ۱۹ سطر ، هر سطر یک بیت ۸۰ میلی متر خط نستعلیق کتابت تحریر متوسط - بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن (شماره ۲۱۵)

نسخه چنین منقسم است :

رساله منور کلام الملوک - نشریات (مستعمل بر مشتقات و مکاتیب و حکایات) - قصاید (سرتب) - ترنمایات - مقطعات - رباعیات مشویات .

آغاز :

« لك الحمد ... نخستین و درود بر نخستین صدور و ورود

عرصه شهود .....

بایان :

« این مثل دارم ز خاقان بادگار

که بر او باران رحمت بی شمار . »

بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذرید و در حاشیه صفحه

اول مهر او هست .

(۶۷۷)

مشوی در مکتوب (به تنبیه)

علی اصغر بن علی اکبر

(قرن ۱۳)

باندازه ۱۴۵ × ۲۳۵ - جلد روغنی متوسط بوم زنبونی مرقم

گلی و بوته نقاشی ، حاشیه بوم آلبالوئی گل ریزه نقاشی اندرون سرخ
 بوته گلی فرگس - کاغذ ترمه جدول و کمندزین متن زرقشان غبار -
 عنوانها یسرخ و لاجورد - دوسرلیوح مزدوج مذهب بنقش متوسط
 ۱۱۰ صفحه ، هر صفحه ۱۲ سطر ، هر سطر یک بیت ۸۵ سیلیمتر - خط
 نستعلیق کتابت جلی متوسط - رقم محمد خوانساری - تاریخ تحریر
 سال ۱۳۶۳ . (شماره ۵۴۱)

مثنوی در آغاز مقدمه ای دارد که سبب تألیف را چنین آورده
 است:

« الحمد لله الذی تجلی للعباد بنور جماله . . . . السلطان . . .
 محمد شاه [قاجار] . . . . اختلج ببالی الاقفر ابن علی اکبر ، علی اصغر
 عنی عنهما . . . . بسط باسنان الانلام فی الطبیقات الوریقات النظیمات
 الفارسیه التي انشأها فی المراتب العالیه من المکاشفات الغامضه لان
 تبقی فی الدار القانیه . . . . و سمیتها بالدر المکنون - چون مثنوی
 بر مطالب مشکله بود و بنظر اهل بصر محجم می نمود لهذا بعضی
 مراتب او را منتخباً در این چند ورقه ثبت و ضبط نمودم شاید که قبول
 دربار معدلت آثار شهریار ذوالانتدار افتد .

« رشته ای از در مکنون این در است

مختصر نغظی است کز معنی یراست »

آغاز مثنوی :

« یا ضیاء النورای جان جهان ای سر سر دفتر سر نهان »

بابان :

« طوطیا بگریز زین کالر دلان

حق بود بیزار از این مردمان »

« حرره العبد المذنب الخاطی محمد الخوانساری غفرله و ستر

عیوبه و ذنوبه فی سنه ۱۲۶۳ «
بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و در حاشیه صفحه
اول مهر او هست

(۶۷۸)

کمال قاجار (اللهقلی میرزا ایلیخانی)

(قرن ۱۳)

باندازه ۱۳۵ x ۲۰۰ - جلد تیماج مداه حنائی یک لائی - کاغذ
فرنگی الوان حاشیه سنگنه جدول رزین و تمامی صفحات حاشیه حککاری
منقش بین سطور تماماً طلا اندازی - یک سراج مذهب مرصع خوش -
۲۸ صفحه ، هر صفحه ۱۱ سطر ، هر سطر یک بیت ۷۲ میلی متر - خط
نستعلیق کتابت جلی متوسط - رقم فضل الله - تاریخ تحریر سال ۱۲۵۵
(شماره ۴۶۶۳)

نسخه فقط غزلیات است و یک مثنوی کوتاه در میان آنها .

آغاز :

« بارب از عشق کسی بیدل و شهدا نشود

ور شود چون من سودا زده رسوا نشود ،

بابان :

« بیستم بیمار تو شوم نگهی کرد و گذشت

زان کمال از غم هجران تو بیمار افتاد

جا کر آسان ناهزاده آزاده ایلیخانی ، فضل الله سنه ۱۲۵۵ .

در دست جلد ناصرالدین شاه بخط خود نوشته است : « دیوان

غزل اللهقلی میرزای ایلخانی که حاجی معتمدالدوله دریاقت آباد
بمحضور فرستاد.

(۶۷۹)

کمال قاجار

باندازه ۲۳۰ x ۱۰۴ - جلد تیماج دولائی ابره ماشی ، اندرون
وسجاف حنائی ساده - کاغذ فستقی شکری جدول و کمند زرین - بین
سطور تماماً طلائاندازی و در بانان هر قطعه دو لوح کوچک حککاری
دو صفحه اول متن و حاشیه بوته اندازی مذهب منقش - دو سرلوح
مزدوج مذهب مرصع نحوش - ۲۵ صفحه ، هر صفحه ۱۵ سطر ، هر
سطر بک بیت ، ۱۴۰ میلیمتر - خط نستعلیق نیم دو دانگ جلی متوسط
بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن ۱۳) (شماره ۴۸۸)

این نسخه مشتمل است بر :

قبایده - غزلیات (مرتب) - بک مشنوی کوتاه و غزلیات آن جز
معدودی با غزلهای نسخه بیش مشترک نیست.

آغاز :

« ای ماه عارض تو سبق برده ز آفتاب

وی بوی طره تو نکوتر ز مشک ناب »

بانان :

« کمالی من و نوبه از عشق حاشا

نصیحت نمایند گو شیخ و شایم »

سال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و در کتیبه سرلوح

مهر او هست .

فخر الایاء (میرزا محمد علی تهرانی)

(قرن ۱۳)

باندازه ۱۲۵ × ۲۱۲ - جلد تیساج ساده حنائی - کاغذ قرنگی
آهار و مهره کشیده - عنوانها بسرخی - ۱۷۳ صفحه ، هر صفحه ۱۵
سطر ، هر سطر یک بیت ۶۵ میلیتر - خط نستعلیق کنایت خوش -
بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن ۱۳)

(شماره ۱۱۱۹۱)

نسخه مشتمل است بر :

قصاید (مرتب) در مدح فتحعلیشاه و محمد شاه و دیگر بزرگان
درباری و یک قصیده در جلوس ناصرالدین شاه - مقطعات

آغاز :

« شاه کهن شد مقیم کاخ چنان را

گاه کیان شد مقام شاه جوان را ،

بایان :

« باد قرار سلطنت خاصه بروزگار تو

تا که بروزگار در همه قرار سلطنت ،

نسخه بسوده و بعضی صفحات آن بیاض و ممکن است نسخه

اصل و بخط ناظم باشد .

انتقالی از خانه لسان الدوله .

فروغی بسطامی (میرزا عباس بن میرزا موسی)

(م . ۱۳۷۴)

باندازه ۲۱۵ × ۳۵ . جلد روغنی عالی بوم زیتونی زرک گل
و بوته نقاشی ، حاشیه کتیبه بوم سبز بوته اندازی که یک حکایت از
بوستان سعدی بقلم نستعلیق نیم دو دانگ خوش بستیداب در کتیبه
آن نوشته شده اندرون بوم سرخ گل سومن و سنبل و نرگس نقاشی -
صفحه ها متن و حاشیه ، کاغذ متن آبی فرنگی افشان غبار ، حاشیه حنائی
آهار و مهره کشیده فرنگی جدول و کمند زرین - بین سطورتاماً طلا انداز
و نام ناصرالدین شاه در اشعار همه جا بزر - در محل سرلوح « بسمله »
بقلم زر بخط ثلث خوش نوشته شده است . ۹ صفحه هر صفحه ۱۲
سطر ، هر سطر یک بیت . ۱۰۰ میلیمتر - خط نستعلیق نیم دو دانگ
عالی - رقم محمد حسین طهرانی - تاریخ تحریر سال ۱۲۷۰ (شماره
۴۷۹)

نسخه مشتمل است بر :

قصاید و غزلیات که تماماً در مدیحه ناصرالدین شاه در درج
دیوان آورده شده است .

آغاز :

« فرمود خدا بزرگی آئین من است

تمکین شهان زقر تمکین من است »

پایان :

فخریا برگو دعای دولت شاه جهان را
تاجهان باغد بملک شاه بدخواهی نباشد
کتبه کاتب السلطانی محمد حسین الطهرانی فی شهر شعبان
المعظم سنه ۱۲۷۰ من الهجرة النبویه المصطفویة «
بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و در بالای صفحه
اول مهر او هست .

(۶۸۲)

فروغی بسطامی

باندازه ۱۰۰ x ۱۷۵ - جلد تیساج یشمی بک لائی - کاغذ
آبی قرنگی جدول و کمند زرین - دو صفحه اول بین سطور طلااندازی
یک سر لوح مزدوج مذهب مرصع متوسط که در دو کتیبه آن روی
متن زر « بسمله » و نام و القاب ناصرالدین شاه پسرخی نویسنده شده است
۷۳ صفحه ، هر صفحه ۷ سطر ، هر سطر یک بیت ، ۵ میلیمتر - خط
شکسته نستعلیق کنایت خفی نزدیک بغایر خوش - بدون رقم و تاریخ
تحریر (قرن ۱۳) (شماره ۴۸۱)

نسخه فقط قصاید مدیح ناصرالدین شاه است .

آغاز:

« مکن حجاب وجودت لباسی دیا را
که نیست حاجت دیا وجود زبا را

پایان :

«یا چو خضر از روی بیتش روی در ظلمت گذار

یا چو اسکندر دل از سرچشمه حیوان بکن»

ورق آخر کتاب را بریده اند .

پسال ۱۲۷۴ وارد پکتابخانه شده و پسال ۱۲۸۲ از عرض

ناصرالدین شاه گذشته و در حاشیه صفحه اول مهر او هست .

(۶۸۳)

سلطان (محمد میرزا سیف الدوله

ابن فتحعلی شاه قاجار)

(۱۲۸۸ . م)

باندازه ۲۱۰ x ۲۴۳ - جلد تیماج حنائی ترنج و سرترنج و
نیمترنج و گوشه منگنه کار محمد علی - کاغذ قرنگی قطعه آهار و مهره
کشیده متن زرفشان غبار - در سر قطعه شعر دو لوح بوته اندازی سینا
سازی مذهب عالی - بین مصراعها تسمه میناسازی - دو صفحه اول
و دو صفحه آغاز رباعیات و ترجیعات متن و حاشیه بین مطور طلائع انداز
حاشیه بوته اندازی مذهب مرصع و میناسازی عالی - سه سر لوح مزدوج
مذهب مرصع عالی - عنوانها پسرخی - ۱۲۹ صفحه ، هر صفحه ۱۱
سطر ، هر سطر یک بیت . ۱۱ میلیمتر و در حواشی نیز مقداری اشعار
بهمان خط و قلم انزوده شده است - خط نستعلیق دو دانگ متوسط
بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن ۱۳) (شماره ۲۸۸)
این نسخه مزین رطوبت دیده و بسیاری از کلمات آن رنجه است

نسخه مشتمل است بر :

غزلیات (مرتب) - رباعیات - ترجیعات .

آغاز :

« گر یستجند بعشراجر شب هجران را

ظاهر آنست که شاهین شکند میزان را »

بایان :

« دل را زغم تو خون کنم من در هجر تو صبر چون کنم من »

بسال ۱۲۸۲ از عرض ناصرالدین شاه گذشته و پشت صفحه اول

بهر او هست .

(۶۸۴)

دیوان

سلطان

باندازه ۱۴ . x ۲۳ - جلد تیماج سرخ ترنج و سوترنج ونیم
ترنج بنگنه - کاغذ ترمه جدول و کمند زرین - در آغاز هر قطعه شعر
دو لوح هوقه اندازی مذهب بین مصراعها تسمه حلکاری - دو صفحه
ستن وحاشیه بین سطور طلائف اندازی ، حاشیه مذهب بیناسازی - یک
برلوح مزدوج و دو سرفصل مذهب مرصع خوش - ۱۳۹ صفحه . هر
صفحه ۱۱ سطر ، هر سطر یک بیت ۸۵ میلیتر - خط نستعلیق نیمه
دو دانگ خوش - بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن ۱۳) (شماره

(۱۲۱۵۷)

تاسیسات مانند نسخه پیش

آغاز و پایان : مانند نسخه پیش .

یادداشتها و سهرها را محو کرده‌اند و کیفیت ورود بکتابخانه
معلوم نیست

(۶۸۵)

ت

(هدایت) امیرالشعراء رضا قلی خان بن اقا هادی

(هازندوانی)

(م . ۱۲۸۸)

باندازه ۱۸۰ x ۲۹۳ - جلد روغنی بوم مشکمی مذهب ریغنه
و فرسوده ، اندرون سرخ ؛ بوته گل نرگس خوش - کاغذ ترمه جدول
و کمند زرین - عنوانها بسرخی و زر - دو صفحه اول و چهار دو صفحه
دیگر در درج کتاب متن و حاشیه بین سطور طلا اندازی، حاشیه مذهب
مرصع و مذهب خوش - پنج سرلوح مزدوج مذهب مرصع خوش -
که در کنیه هریک « بسمله » با عنوان هرفسنت سرخی و لاجورد روی
متن زر نوشته شده است - چهار مجلس تصویر آبرنگ خوش - - ۴۸۶
صفحه ، هر صفحه ۲۳ سطر ، هر سطر ۱۱۰ میلیمتر یک بیت - خط
نستعلیق کتابت خفی خوش - بدون رقم - تاریخ تحریر سال ۱۲۴۷
(شماره ۱۲۲۳۲)

نسخه چنین تقسیم شده است :

مقدمه منشور - رساله لطایف در حقایق و معارف - منشآت و
مکاتیب - مثنوی گلستان ارم با یکماش نامه - قصاید (مرتب) -
غزلیات (مرتب) - قطعات (مرتب) - ترجعات - رباعیات (مرتب)

اغاز مقدمه :

« سپاس و ستایش خداوندی را شاید جل و جلاله ... الحمد
که ظهور ما بروزگار دولت ... فتحعلی شاه ... عرصه ایران
رشک روضه رضوان ... خالك پالك یارسی نیز از قدوم ... نواب
حسینعلی میرزا ملقب بفرمان فرما ... محمود آفاق ... افتاد ..
چون بنده راجی العنايت رضاقلی المتخلص بهدایت که خانه زاد
این دولت ابد بنیادم ... بخدمنگزاری ومدحت شعاری ملکزاده آزاده
بهین اخیر برج فرمانفرمائی ... رضاقلی میرزا ملقب بنایب الایاله ..
مفنیخر و بجاگری آن حضرت مأمور بودم ... یعلازمت آن حضرت
مأمور بودم ... وبعنادت آن دوبار از هم گنان ممتاز. نظم
بمدح نه ز اشعار گزیده سرودم که غزل گاهی فصیه
بر وفق اشاره لازم البشارة داور سخن درور و ملک ملک سبر
بعضی از اسام اشعار ارادت آثارناقابل را مدون ... هدیه دربار گردون
مدار شمرد

نایان کتاب :

دیوان هدایب ار بچوید سردی کو را ز طریق عشق باشد دردی
گر زیرك و نکه دان وصاحب خرد است
از وی بسو عانم نفوسم فردی
حسب الاشارة لازم البشارة بندگان ذیشان منک زاده آزاده ...
نایب الایاله ابن کتاب مستجاب باجم رسبه وپخسام انجیسمه بتاريخ
نهم شهر جمادی الاخر در سراز صانهاالله عن الالهتزار سنه ۱۲۴۷
انتمالی ازخانه لسان الفتونه بتاريخ سنه ۱۳۳۳ هجری و ۲ اسفند
۱۳۰۱ شمسی

سروش (میرزا محمد علی خان شمس الشعراء)

(اصفهانی)

(م . ۱۲۸۰)

باندازه ۲۱۲ × ۳۴۵ - جلد روغنی خوش بوم زیتونی گل و
بوته نقاشی، اندرون بوم سرخ بوته مذهب - کاغذ ترمه جدول و کمنده
زرین - عنوانها بخط رقاع خوش بسرخی - دو صفحه اول متن وحاشیه
بین سطور طلائاندازی حاشیه دندانموشی منقش - یکک سرلوح و چهار
سر سخن اکلیلی مرصع متوسط - ۲۵۵ صفحه ، هر صفحه ۱۹ سطر ،
هر سطر دو بیت ۱۳۲ میلیمتر - خط نستعلیق کتابت خوش - بدون
رقم و تاریخ تحریر (قرن ۱۳) (شماره ۳۷۹)

آغاز :

« ابر پاک یزدان فراوان سپاس   که ما را زاهریمانان داشت پاس

سروش کنون شعر پردخته گوی   سخن هرچه گوئی خوش و بخته گوی

.....

.....

بیارایم اورا چو خرم بهشت

کنم نام این نامه اردی بهشت

که پیدا است در دین و دانش چو روز

بنام شهنشاه گیتی فروز

شکوهش فزاینده چون ماه نو

ملک ناصرالدین شهنشاه نو

خداوند شمشیر گیتی گشای

ایا شهریار بسندیده رای

مرا سال برسچهل رفت واند
 چنینم زبان سراينده داد
 کتون هديه بازگاہ تو کرد
 « بودتاجهان را بهار و تموز »
 که می پرورد کرد گار بلند
 به از همگنان رفته داینده داد
 ستاینده تاج و گاه تو کرد
 جهان پادشا باد آئین فروز »
 پایان :

موضوع مثنوی تاریخ اسلام تا آغاز نامه نگاری حضرت رسول
 با خسرو پرویز و کتاب ناتمام مانده است .

از تحویلات سرایدارخانه

(۶۸۸)

صدرالشعراء (میرزا محمود کاشانی)

(م . ۱۲۸۹۰)

باندازه . ۲۱ x ۳۵۷ - جلد تیماج مشکی ساده - کاغذ فرنگی
 آهار و بهره کشیده - ۳۶ صفحه ، هر صفحه ۱۹ سطر ، هر سطر یک
 بیت . ۱۲۰ میلیمتر - خط نسخ تحریر کتایب خفی متوسط - بدون رقم
 و تاریخ تحریر (قرن ۱۳) (شماره ۳۰۴۷)
 نسخه مشتمل است بر :

تصاید (غالباً در مدح مظفرالدین شاه و رجال درباری ناصریه هنگام
 ولیعهدی او) - ترکیبات - مخمسات - مثنویات - مسیحات .

آغاز :

« زمین را نایب رفعت شد امروز آسمان فریب

که بر او سینه گسترد آفتاب مشرف بضح

پایان :

« سده کاخ ترا چرخ زمینی کناد   خاتم جاه ترا ماه نگینی کناد »
بعضی صفحه‌ها تا نویس مانده و دور نیست نسخه بخط شاعر
باشد .

نسخه ازبتملکات لطفعلی میرزا فرزند طهماسب میرزا مؤبداندوله
بوده و بعد بکتابخانه منتقل شده است .

(۶۸۹)

لالی مکنون (منتخب دیوان)

ابو نصر فتح‌الله شیبانی

(۱۳۰۸۰۴)

باندازه ۱۷۷ × ۲۶۵ - جلد سماج حنائی ترنج و سرترنج و گوشه
و جدول منگنه مذهب - کاغذ فرنگی جدول و کمند مطلا -
فرنگی تمامی صفحه‌ها شیر و خورشید منگنه شده است - ۲۵۹ صفحه ،
هر صفحه ۱۵ سطر یک بیت ۸۵ میلیمتر - خط نستعلیق کتابت و عنوانها
نیم دو دانگ خوش بدون رقم و تاریخ تحریر (قرن ۱۳) (شماره
۱۶۱۸)

نسخه مشتمل است بر :

مقدمه منشور - قصاید و مقطعات (مرتب) - ترکیبات - رباعیات
در مقدمه آمده است :

« پس از حمد و ستایش حضرت اقدس باری ... بدان که
این کتاب مبارک میمون که مشتمل است بلالی مکنون انتخاب برخی
نادران اشعار ستمدیده‌ای مستسایه و اختیار بعضی واردات افکار

محنت زده‌ای هست مایه نیست بلکه نالی شاهوار بر آورده و در رشته نظم و علاقه بیان کشیده و برو دوش و گردن و گوش این اوراق را بمنتخب آن مزین و موشح می‌کند . . . . درین‌که عمر گوینده بطئت رسیده و پشت او چون کمان شاه خمیده و تیر آمال و آرزوهای او از نسبت چسته بخاک نشسته و درمدت سی و پنج سال که خلاصه عمر و زبده زندگانی او بود ، یا کمال حسرت و ضحرت در حرمان و هجران حضرت سلطان جهان یاور شیب و فراز عالم دویده یا در گوشه های عزلت و عطلت خزیده و سختیها و زبونیها کشیده و درشتیها شتیده و زشتیها دیده چنانکه در مجموعه آشفته بیابانی که بدرج درز یونصر تیبانی مسمی است و دیباچه آن بعز القاب و نام مبارک اعلیحضرت اقدس همایون شاهنشاهی [ناصرالدین شاه قاجار] آراسته و مطرز است ، برخی از مجاری حلال و بمقالات و شرح سنده کربت و مفاسد غربت و در بدریها و آوار گیها که درینمدت مفارقت از حضرت سطنب عظمی او را بیش آمده بنظم و نثر مسطور است . . . . و چنانکه این بنده ضعیف بر اندازه افتقار و مسکنت خود حقوق مکارم و مراحم سامنده اعلیحضرت همایون شاهنشاهی را در عهد زمان و تبعیدی که در آن اوقات سمت ملازمت و سرف بندگی در آن حضرت است با آنچه ندیخی و سختی و درشتی و ناهمواری که روزگارش ز آن پس فرا رس آورده بنظم و جمع دفتر و دیوانی مبسوط که این ایاب خلاصه ای از آن آبان و درجه ای از آن ایواب و دینچه ای ز آن کنایست فرو نکند است و ادا نمود . . . امیدوار حنانست که بندگان اعلیحضرت شاهنشاه . . . حقوق خدمات موروث و مکتسب این بنده خانه زاد را با عطای کنان . . . و مرسوسی و اقطاع و احسان معنوسی که بینه عمر در سنای بخش . . . بفرایغ دل و آسایش خاطر بذکر مفخر . . . و نظم مدایح می‌آید نه تواند برداخت ، رعایت فرماید . . . و در این انتخاب اسعاری نه

در شکایت از روزگار و خلق روزگار است و تخلص آن بمدح شهریار
کامگار، بسیار کم نگاشت . . . . . جز اشعار شکر و شادی و تهنیت
که تخلص آنها بمدح و منقبت اعلیحضرت اقدس شاهنشاهی باشد
چیزی نگویید . . . . . »

آغاز دیوان :

« آمد بهار خرم آورد خز و دبا

منقوش کرد بستان مفروش ساخت صحرا

بایان رباعیات :

« وی تیر یگو بدان فروزان خورشید

زی اوج بکش سرا چه دادی بزوال »

بدنیال دیوان بخطی جز خط متن که باحتمال قوی از ناظم

دیوانست دو قطعه افزوده شده است .

انتقالی از کتابخانه اندرون سال ۱۳۰۶

(۶۹۰)

ناصری (علیرضاخان انصاری فرزند میرزا

مصطفی خان مؤتمن الدوله)

(قرن ۱۳)

پاندازه ۱۴۳ × ۲۴۸ - جلد روغنی عالی بوم زیتونی گل و بونه

نقاشی ، حاشیه بوم سرخ گل ریزه ، اندرون بوم سرخ بوته اندازی

مذهب ، حاشیه باریک مشکی مذهب - کاغذ قطعه ترمه جدول و کمند

زرین - عنوانها بخط ثلث بسرخی - دو صفحه اول متن و حاشیه بین

سطور طلا اندازی، حاشیه بوته اندازی مذهب خوش بین مصراعها
 تسمه مذهب مرصع - یک سرلوح و یک سرسخن مذهب مرصع خوش
 که در کتیبه سرلوح عنوان دیوان بقلم ثلث بعرض نوشته شده است -
 ۴ صفحه ، هر صفحه ۱۱ سطر ، هر سطر یک بیت ، ۸۰ میلیتر -
 خط نستعلیق کتابت خوش و آنچه بعربیت بقلم نسخ کتابت خوش
 بدون رقم - تاریخ تحریر سال ۱۲۸۹ (شماره ۵۷۲)

نسخه مشتمل است بر :

غزلیات - مقطعات - یک مثنوی کوتاه - چند غزل و بیت بزبان
 عربی - در آخر چند غزل از « نعری » در مدح ناصرالدین شاه و ستایش
 ناصری است که در سر غزل اول عنوان « لمحروه » دارد و بنا بر
 این ممکن است کاتب این دیوان همان شعرای شاعر باشد. در این
 غزل که عنوان آن « لمحروه » است چنین آمده است :

« گفتم ترا به بینم و بنشانمت ببر

برخوانمت نخزنی از اوسانم زاد

فخر عجم و زباجل ناصری لقب

زنده از وسعادت و دینده زو رساد

در دست خامه، یا ید بیضا در آستین

بر ساحران عصر نمده به سداد

در مدح شاه ناصر دین میزنه سخن

کاز چاکران اوسده به راه و شعباد ،

و در غزل دیگری چنین گوید :

« از دست بلورینشی بگرفته و خوانم

دیوان ابوالمجدد بر ز غزلی سوز

بوالمجدد و معانی که بود ناصر رساد

فخر و سرف سنسده و دوره انصاری